

Jan Kucharski, Henryk Paner, Elżbieta Choińska-Bochdan, Przemysław Smolarek

Gniew, woj. gdańskie. Stanowisko 3

Informator Archeologiczny : badania 15, 224-227

1981

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wstępna lustracja hałd wokół wykopu wykazała obecność kilkunastu fragmentów ceramiki późnośredniowiecznej i nowożytniej, kości zwierzęcych, noża żelaznego oraz szczątków przedmiotów skórzanych.

Wykop pogłębiono w kilkunastu miejscach metodą małych sondaży, aby ustalić głębokość zalegania warstw kulturowych. Wstępna obserwacja wykazała obecność czterech zasadniczych warstw o odmiennych treściach geologicznych i kulturowych. Najważniejsze z nich - to rysująca się w profilach na głębokości 45-50 cm, licząc od krawędzi wykopu warstwa rumo-szu ceglano-ziemnego z licznymi detalami architektonicznymi oraz warstwa o ciemnoszarej, lekko zglinionej ziemi z licznie występującymi tu fragmentami ceramiki naczyniowej, detalami architektonicznymi, przedmiotami żelaznymi i kośćmi zwierzęcymi.

Badania skoncentrowano zwłaszcza w pobliżu posesji nr 1, stykającej się bezpośrednio z istniejącą tu niegdyś gotycką basztą. W odległości 4-5 m od wykopu przebiegał ponadto mur obwodowy Starego Miasta.

Zadokumentowano stratyografię tej partii ulicy na odcinku około 11 m, wykorzystując istniejące dane pomocnicze pomiarów niwelacyjnych, nawiązując do stałych reperów. Układ warstw przedstawiał się podobnie na zadokumentowanych odcinkach. Na głębokości ca 120 cm, na znacznej płaszczyźnie wąskiego wykopu, zarysowały się konstrukcje drewniane. Zadokumentowano układ bierwion i pobrano do analizy. Na głębokości ca 145 cm w obrębie tej części wykopu zaznaczył się ślad zielonkawoszarej gliny o dużym stopniu nawilgocenia. Była to warstwa calcowa.

Postuluje się założenie na styku ulic Zamkowej i Górny Podmur szerokopłaszczyznowego wykopu badawczego. Punktem wyjścia jest zlokalizowany fragment konstrukcji drewnianej.

Odkryty materiał ceramiczny stanowi zwarty zespół fragmentów naczyń z XIV-XV w., wypalanych wyłącznie w atmosferze redukcyjnej oraz mało charakterystycznych zabytków młodszych. Zespół ceramiczny jest mało zróżnicowany technologicznie, aczkolwiek interesujący pod względem formy.

Materiał zabytkowy złożono w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku.

Badania będą kontynuowane.

GNIEW
woj. gdańskie
Stanowisko 3

Muzeum Archeologiczne
w Gdańsku
Centralne Muzeum Morskie
w Gdańsku

Badania prowadzili mgr Jan Kucharski i mgr Henryk Paner /autorzy sprawozdania/, pod kierunkiem mgr.

Elżbiety Chołńskiej-Bochdan i doc. dr. hab. Przemysław Smolarka. Finansowało Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji, Pierwszy sezon badań - późnośredniowieczne umocnienia obronne podzamcza; kontynuacja badań - relikty portu.

Stanowisko znajduje się na dolnej terasie Wisły, w rejonie ujścia Wierzycy, u podnóża wzniesienia, na którym zlokalizowane jest Stare Miasto i założenia zamkowe. Celem badań było:

1. Lokalizacja i odsłonięcie nabrzeża portu znanego już z XIII-wiecznych źródeł pisanych.
2. Uchwycenie w rejonie podzamcza reliktyw budownictwa obronnego wzmiankowanego w XVII-wiecznych źródłach pisanych i kartograficznych, w szczególności muru ciągnącego się od południowo-wschodniego narożnika miasta lokacyjnego, do brzegu Wierzycy.
3. Ustalenie relacji zachodzących między portem, wymienionymi umocnieniami obronnymi, zamkiem i miastem.

W rejonie portu kontynuowano badania w wykopie I i II, wytyczonymi w 1980 r., między starorzeczem Wierzycy a ul. Wiślaną.

Wykop I - część zachodnia 3 x 5 m. Do głębokości 2 m zalegały niwelacyjne warstwy gruzu - pozostałości XIX-wiecznych budynków, a poniżej warstwy piaszczysto-ilaste z nielicznymi wtrętami gruzu ceglanego. Nie natrafiono na konstrukcje. Zarówno stratygrafia, jak i treść kulturowa warstw świadczy o celowym, stałym podwyższeniu terenu na przestrzeni kilkuset lat.

Wykop II - część południowa 3 x 5 m. Stratygrafia podobna do układów stwierdzonych w wykopie I, z tą różnicą, że na głębokości 2 m występuje ok. 20 cm warstwa drewnianych odpadów pochodzących z XIX-wiecznego tartaku.

W obydwu wykopach na głębokości 4,8-4,9 m pojawiła się woda gruntowa, co uniemożliwiło dalszą eksploatację. Najstarszą ceramikę datowano na XIV- i XV wiek.

Wykop IV i V - o wymiarach 2 x 10 m i VI o wymiarach 1 x 3 m usytuowano na dawnej łasze wiślanej u ujścia Wierzycy, w nawiązaniu do wyników badań geofizycznych z 1980 r. Eksplorację prowadzono do głębokości 2,5 m nie natrafiając na żadne ślady warstw kulturowych. Występowały natomiast liczne spiralne muszle ślimaków.

Wykop II - o wymiarach 3,5 x 4 m zlokalizowano przy południowo-zachodnim narożniku budynku w tradycji ustnej określanego mianem spichrzka, a wzniesionego na linii znanego ze źródeł muru. Odsłonięto tu zewnętrzne - wschodnie lico fundamentu kamiennego muru gotyckiego o wysokości 3 m, w którym wyróżniono dwie fazy budowy.

Ponad fundamentem zachowało się ok. 60 cm ceglanego muru. Na głębokości 2,2 m od powierzchni, pod warstwą gruzu i przepalonych dachówek odkryto soczewkę spalonej pszenicy. Najstarszą ceramikę datuje się wstępnie na XIV wiek.

Wykop VII a - o wymiarach 1,5 x 2,5 m wytyczono w nawiązaniu do narożnika południowo-wschodniego tego samego budynku. Znalezione relikty biegnącego równoległe do odkrytego w wykopie VII fundamentu. Świadczą one, iż budynek w pierwotnym założeniu ciągnął się dalej w kierunku rzeki i był przybudowany do muru obronnego od jego wewnętrznej strony.

Wykop IX - o wymiarach 3 x 10 m zlokalizowano po zewnętrznej stronie baszty "nadbrzeżnej", którą zakończony jest mur obronny podzamcza. Natrafiono na lico fundamentu muru kamiennego o wysokości 3 m. W południowej części wykopu, na głębokości 5-5,4 m odkryto trzy lekko ukośnie wbite pale oraz warstwę faszyny. Są to prawdopodobnie pozostałości umocnień linii brzegowej zakola Wisły. Najstarsza ceramika z tego wykopu pochodzi z XV wieku.

Wykop VIII - o powierzchni 14 m² założono przy zachodnim narożniku spichrza, odsłaniając dobrze zachowany fragment muru obronnego nadcinku 3,5 m. Przy głębokości wykopu 5 m i wysokości muru 4,12 m natrafiono jeszcze na stopę fundamentową. Obiekt wykonany w głównym założeniu z cegły gotyckiej łączoną zaprawą, a w dolnych partiach z dużych głazów granitowych, nosi ślady przebudowy. Jego szerokość wynosi 1,9 do 2,2 m. Od strony zewnętrznej, tj. południowo-zachodniej, licowany jest kamieniami. Ułożony na linii południowy wschód - północny zachód, z jednej strony przykryty jest nawierzchnią ulicy Wiślanej, z drugiej wykorzystany jako fundament pod zachodnią ścianę wzmiankowanego wyżej "spichrza". W części wschodniej wykopu, 3,2 m od obecnej powierzchni chodnika, odkryto posadzkę /?/ z cegieł ułożonych na zaprawie, na której zalegała warstwa ciemnej, tłustej gliny - mocno nasyciona fragmentami ceramiki naczyniowej i kośćmi. Pod cegłami natrafiono na spalone ziarna zboża w ilości 1 kg, tworzące niewielką soczewkę. Posadzka /chodnik ?/, o szerokości 1,5 m bierze swój początek przy murze obronnym i biegnąc prostopadłe do niego zagłębia się w profilu północno-wschodnim wykopu. W stratygrafii wykopu wyróżniono sześć warstw, głównie gruzu ceglanego przeplatane gliną ze znaczną domieszką żwiru. Miąższość gruzu pozwala przypuszczać, iż wykonano w tym miejscu prace ziemne mające na celu podniesienie powierzchni terenu o blisko trzy metry. Pozyskane zabytki ruchome /fragmenty ceramiki naczyniowej, kafli oraz fajek/ datowano wstępnie na XVI-XVII wiek. Mur został zapewne wzniesiony w XV wieku.

Wykop VIII a - o powierzchni 53 m² został wytyczony na północny zachód od wykopu VIII, na przedłużeniu osi odkrytego tam muru, po przeciw-

nej stronie ulicy Wiślanej. W trakcie eksploracji natrafiono na relikty baszty przybramnej /? / i fragment łączącego się z nią muru obronnego. Niesymetryczne wnętrze baszty na planie zbliżonym do kwadratu o powierzchni ok. 8 m², chronione jest ścianami grubości 1,6-2,1 m. Są one wykonane z kamieni granitowych łączonych zaprawą wapienną. Tylko górna część ściany północno-wschodniej, o grubości 1,6 m, murowana jest z cegły kładzionej w układzie blokowym. Na głębokości 5,4 m od powierzchni, w narożniku wschodnim założenia, uchwycono stopę fundamentową, stwierdzając jednocześnie, iż wysokość najlepiej zachowanych partii baszty wynosi 5,24 m. W górnej części wypełnienia obiektu dominował gruz ceglany przemieszany z dużą ilością zaprawy, fragmenty dachówek i różnej wielkości kamienie. Znalaziono tam monetę miedzianą, kościane okładziny rękojeści noża zdobione ornamentem geometrycznym, resztki kościanego grzebyka, kafle płytowe z polewą, znaczną ilość grud stopionego metalu, nóż żelazny, gwoździe, a także kilkaset fragmentów ceramiki naczyńowej. Zespół ów wydatowano na I połowę XVII wieku.

Pod gruzem, na głębokości ok. 1,9 m, natrafiono na warstwę jasnobrunatnej próchnicy o miąższości 0,30-0,40 m. Wydobyto stamtąd m. in. kilka tysięcy fragmentów ceramiki naczyńowej, monety, foremki odlewnicze, fragmenty szkła naczyńowego, siekierę żelazną, przేశlik gliniary, blaszki miedziane stanowiące pozostałości okucia pasa, łańcuszek mosiężny /? /, kamienny ciężarek rybacki, kafle garnkowe, napastrzek miedziany, takąż klamrę do pasa oraz kości zwierzęce i ptasie, a także łuski i ości rybne.

Ponadto z warstwy tej pochodzi kilkaset fragmentów nieokreślonych wyrobów żelaznych. Jednym z najciekawszych zabytków jest kulistego kształtu, ażurowy, pozłacany wisłorek zdobiony filigranem i granulacją. Wymienione wyżej zabytki są świadectwem użytkowania obiektu w czasie od 2 połowy XV wieku do końca wieku XVI. W dolnej części basztę wypełniał żółty, gruboziarnisty piasek, w którym występowały gdzieśgdzie grudki zaprawy i drobne okruchy cegieł.

G NIEW
woj. gdańskie
Stanowisko 5

Muzeum Archeologiczne
w Gdańsku

Badania prowadzili mgr Ewa Kiersztejn i mgr Marian Kochanowski /autor sprawozdania/. Konsultantem była mgr Elżbieta Choińska-Bochdan. Finansował Urząd Miasta i Gminy w Gniewie. Drugi sezon badań, Ślady osadnictwa z epoki kamienia /kultura rzucewska/ w obrębie grodziska z XII/XIII-XIV w.